

ЛЮДИНА В СИСТЕМІ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Труд – найважливіший визначник соціальних відносин: через труд індивід включається у мережу соціальних відносин, категоризується у термінах класу, статусу, місця в соціальній ієрархії; труд є чинником, який структурує соціальний час і простір; труд є джерелом обов'язкової діяльності, що створює умови для розвитку не лише професійних навиків, але, в першу чергу, творчих здібностей людини. Труд – головне, що зв'язує людину зі світом, іншими людьми. Відповідно, аналіз змін характеру трудових відносин є засобом діагностики реальної ситуації людини в епоху глобалізації.

Характерною рисою глобалізованого суспільства, на думку багатьох дослідників, є «кінець труда». Усі попередні типи суспільства були об'єднані під загальною назвою «трудове суспільство». «Трудове суспільство» - поняття, введене у філософський дискурс Г. Дарендорфом, К. Оффе для позначення усіх типів суспільства, в яких сфера виробництва є основою не лише економічного, але й соціального життя [1, с. 90].

На відміну від трудового, глобалізоване суспільство демонструє нові реалії: труд та позиція робітників у процесі виробництва не розглядаються більше як головний організуючий принцип соціальних структур; динаміка соціального розвитку не є такою, що виникає із конфліктів з приводу контролю промислового виробництва; оптимізація техніко-організаційних відносин, або економічних засобів і цілей за допомогою індустріальної капіталістичної раціональності не розглядається більше як форма раціональності, що веде до подальшого соціального розвитку. Труд не лише об'єктивно втрачає статус центрального та самоочевидного факту життя, але й суб'єктивну роль головної мотивуючої сили трудової діяльності. Причиною розмивання трудової етики, перш за все, є такий характер труда, який унеможливорює усвідомлену участь людини як морально і духовно діючого агента. Зміни характеру труда, в першу чергу, зв'язують зі зміною технологій. У процесі структурної перебудови економіки, комп'ютеризації та інформатизації виробництва, зміни професійної структури труд не просто витісняється, а робочі місця скорочуються, з'являються нові галузі та нові професії. Така ситуація дозволяє говорити про систематичне, якісно нове безробіття. Робітникам традиційних виробництв для того, щоб зайняти нові робочі місця необхідно переучуватися. Проте інформатизоване виробництво, яке висуває нові вимоги до робітників, вимагає більш високої або просто іншої кваліфікації, робить цей проект утопічним.

Популяризація принципів індивідуалізму в глобалізованому суспільстві приводить до того, що проблема нового безробіття постає не як об'єктивний результат трансформації суспільства, а тлумачиться як щасливий або фатальний результат особистого вибору. Відкрита та активна особистість «природно» спрямовує себе до успіху, а особистість негнучка та пасивна «вибирає» поразку та деградацію. Життєва невдача або злиденність не залежать від становища, яке індивід займає у соціальній структурі, а є наслідком «внутрішньої психологічної настанови». Зважаючи на можливу втрату роботи і банкрутство для багатьох

популярними стають курси з візуалізації успіху або залучення до однієї з безлічі лікувально-оздоровчих груп, націлених на тренування свідомості, мистецтво контрольованого дихання, використання можливостей підсвідомості, «позитивне мислення» та інше.

Образи можливостей як образи масової культури, призначені для споживання і споглядання в рекламі, відеокліпах, кіно та інших видовищних конструкціях, оточують людину як обіцянка універсальних можливостей, які не стратифіковані, а розкидані по життю тут і там. Все що, необхідно зробити, – бути уважнішим до того, що відбувається, і тоді «це може статися і з вами».

Однією із проблем, пов'язаних з новим безробіттям, є розподіл труда. Новим викликом традиційній ситуації, за якої дозвілля – привілей небагатьох, а наполегливий труд – доля більшості, є роботизація. До недавнього часу висока вартість і відносна негнучкість у використанні обмежували застосування роботів лише у деяких високоспеціалізованих секторах. Проте, останніми роками технологічні прориви, передусім в області програмного забезпечення, дозволили створити нове покоління промислових роботів, здатних адаптуватися до змін у виробничому циклі. Нові горизонти входження робототехніки в ринок загрожують позбавити ринки, що розвиваються, їх головної конкурентної переваги – дешевої робочої сили. У разі успіху масштабна роботизація тільки збільшить нове безробіття в розвинених країнах. Вказане положення наочно демонструє, що труд стає дефіцитним.

В той же час, слід вказати, що у багатьох випадках автоматизація та роботизація вивільняють людину від фізичного труда та рутинної роботи. Збільшення вільного часу індивіда сприяє розвитку творчості, як індивідуальних виробників, так і окремих колективів. Автоматизація та комп'ютеризація інтелектуальної праці в найширшому діапазоні ведуть до демасифікації відповідних процесів, їх індивідуалізації, а отже, й до підвищення творчого потенціалу. Впровадження нових технологій, що веде до високого рівня суспільного добробуту, відкриває простір для індивідуальної та суспільної свободи. Кожному індивідові та соціальній групі гарантується досягнення об'єктивної та суб'єктивної свободи, незалежності від суспільства в сенсі незалежності від соціального, політичного, етичного і духовного примусу за умов можливості етичного і законослухняного співіснування у рамках вільних творчих асоціацій виробників матеріальних та інформаційно-духовних цінностей.

Зміна ролі труда, сфери трудових відносин дозволяє говорити про те, що глобалізоване суспільство істотним чином відрізняється від попередніх типів суспільства. Процеси комп'ютеризації та роботизації в промисловості та управлінні, що зумовили появу абсолютно нових галузей і закриття старих, структурну перебудову економіки, витіснення труда з виробничої сфери, дозволяють говорити про дві тенденції розвитку. З одного боку, треба констатувати витіснення труда зі сфери виробництва, а з іншого, – слід зазначити підвищення ролі людини у трудових відносинах, що пов'язана із зростанням рівня свободи та творчості у характері праці.

Список літератури:

1. Дарендорф Р. Тропы из утопии / Пер. с нем. Б. М. Скуратова, В. Л. Близнекова М. : Праксис, 2002.– 536 с. – (Серия «Образ общества»).
2. Кимелев Ю. А. «Субъект» и «субъективность» в современной западной социальной философии : Научно-аналитический обзор / Ю. А. Кимелев. – М. : РАН ИНИОН, Центр гуманит. науч.-информ. исслед., Отд. философии, 2006. – 95 с. (Серия «Проблемы философии»).
3. Ракитов А. И. Философия компьютерной революции / А. И. Ракитов. – М. : Политиздат, 1991. – 286 с.